

ΑΘΗΝΑΙ

Η ΕΡΤΕΡΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ME

Φυλλάδ. 70.

Τόμος. Γ'.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗΝ 15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1850.

Η ΠΟΛΙΣ ΜΟΣΧΑ.

"Οταν πλησιάζῃ διὰ τοῦ πεδίου εἰς τὴν Μόσχαν διπέρην περιηγητής, οἱ δόθαλμοί του ἐκθαμβώνται: ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ὑψηλῶν πυργωμάτων καὶ κωδωνοστασίων, ἀτὰν καταστράπτουσι πόρρωθεν μὲν χρυσὸν καὶ παντοῖα χρώματα. 'Αλλ' ἀφοῦ διαθέτει τὸ τεῖχος εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, ἀντὶ, ὡς ἥλπιζε, νὰ εὗρῃ τύρβην καὶ κίνησιν πολυανθρώπου μεγαλοπόλεως, θαυμάζει βλέπων ὅλων τὸ ἐναντίον. •Στρέφεις, λέγει ὁ 'Αγγλος περιηγητής Κλάρκιος, τὰ βλέμματα πέριξ καὶ ἀποφεῖς τὸ ἔγινεν ἡ πόλις τὴν ὃποιάν μαχρόθεν εἶδες, καὶ τοῦ εὑρίσκεται. 'Εμπρός σου παρουσιάζεται εὐρύτατον, σποράδην οἰκούμενον προάστειον, καὶ φύρδην μίγδην καλύβαι, κήποι, συνέσσια (χοιροτροφεῖα), τοῖχοι πλινθόκτιστοι, ἐκκλησίαι, κοπρίαι τῶν κτηνῶν, παλάτια, ἀποθήκαι εὖλεκτῆς, καταστήματα ἐμπορικά. 'Ολαι αἱ χώραι τῆς Ασίας καὶ τῆς Εὐρώπης ἔγουσιν εἰς τὴν Μόσχαν ἀντιπροσώπους, τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν σίκοδομῶν· ἐκεὶ συνυπάρχουν ξύλιναι καλύβαι ἐκ τῶν ὑπερβο-

ρείων χωρῶν, ἀσθετόχριστα παλάτια ἐκ τῆς Σουηδίας καὶ Δανίας, τοῖχοι γραπτοὶ ἐκ τοῦ Τυρολίου, τσαμία ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ναοὶ Ταταρικοὶ ἀπὸ τὴν Βουχαρίαν, παγόδαι καὶ περίπετρα ἀπὸ τὴν Κίναν, καπηλεῖα ἀπὸ τὴν Ισπανίαν, εἰρχταὶ, φρουρία καὶ ἀρχεῖα ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἐρείπια ἀρχιτεκτονικὰ ἀπὸ τὴν Ρώμην, δώματα ὑπαιθρία ἀπὸ τὴν Νεάπολιν καὶ ἀποθήκαι ἐμπορικαὶ ἀπὸ τὸ Οὐαπίγγη. Αἴρονται ἐκ τῆς ἐρημίας ἔκεινης μεταβαίνεις εἰς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον. Εἰς τὸ μέρος τῆς κυρίως ἀγορᾶς αἱ ὁδοὶ εἰναι ἀδιάβατοι ἀπὸ τὸ πλῆθος· αἱ γλωσσαι ὅλαι καὶ φυλαὶ τῆς γῆς, Γάλλοι, 'Αγγλοι, Ιταλοί, Γερμανοί, 'Ελληνες, Πολλωνοί, Τάταροι, Κοζάκοι, Σιναίιοι συναντῶνται ἐκεῖ καὶ συναγκωνίζονται.

'Η ἀνωτέρω τοῦ Κλαρκίου περιγραφὴ ἀποδέπει τὴν Μόσχαν ως ἦτο πρὶν τῆς ἐν ἔτει 1812 διαβοήτου πυρπολήσεως τῆς· ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ἀνωκεδομήθη πάλιν, τὸ σχέδιον αὐτῆς ἐτροποιήθη ἐπὶ τὸ κκνονικώτερον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Μόσχα κατέχει ὑπὲρ πάταν ἀλληγορικού πόλιν Εὐρωπαϊκὴν μεγίστην ἔκτασιν γῆς, προσέτι μετὰ τῆς νέας πόλεως συμπεισλήφθη μέρος τῆς ἀρχαίας καταχαυνείσης, διὰ ταῦτα ἡ σημερινὴ Μόσχα σώζει ἐν μέρει πολλὰ τῶν ἀτέπων

τῆς παλαιᾶς. Ἐν τούτοις οἱ περιηγηταὶ ὅλοι: βεβαιοῦσιν ἐκ συμφώνου ἔτι ή Μόσχα περιέχει πολλὰς ἀγυιάς καὶ δημόσια κτίρια, ἵναν ν ἀμιλληθῶσι πρὸς τὰς λαμπροτέρας πρωτευούσας τῶν τε ἀρχαῖων καὶ τῶν νεωτέρων, καὶ διὰ ὃ πληθυσμὸς τῆς πόλεως οὐτως ὥστε νὰ κατοικηθῶσιν αἱ νῦν ἔρημοι συνοικίαι, καὶ ἐνταῦθῃ δὲ πλοῦτος καὶ ή εὐζωία διενέμετο δῆμα λώτερον εἰς τὸν λαόν, οὐδεμία πόλις τῆς ὑφήλιου ἡ θελ' εἴτινα ἐφάμιλλος τῆς Μόσχας εἰς μέγεθος καὶ λαμπρότητα.

Διηγείται ή Μόσχα εἰς πέντε κύκλους, ἔκαστος τῶν δῆμοιν ἔχει τὰ δημόσια σίκεδουμάτα του. Εἰς τὸν πρώτον κύκλον κείνται τὸ Κρεμλίνον, ητοι τὸ φρούριον, κτισμένον ἐφ' ὑψηλῷ, καὶ περικλεῖστὸν τὰ παλαῖα τῶν αὐτοκρατόρων ἀνάκτορα, τὸ δόπλοστασιον, ἡ γερουσία, τὸ πατριαρχεῖον καὶ πλήθος ἐκκλησιῶν. Ὁ δεύτερος κύκλος, δὲ καλούμενος Κιτατογορόδη περιέχει τὰς ἀγορὰς καὶ τὰ ἔργαστηρια τῶν πωλητῶν, περιέχει δὲ καὶ τινὰ δημόσια καταστήματα, ἐν μοναστήριον καὶ τὸ τυπογραφεῖον τῆς Ιερᾶς Συνόδου. Εἰς τὸ τρίτον κύκλον ἡ Βελογορόδη κείνται τὸ Πανεπιστήμιον, ή Τράπεζα, τὸ Ταχυδρομεῖον, τὸ Ἀργυροκοπεῖον, τὸ σφριροχοεῖον, διάφορα νοσοκομεῖα, καὶ κατά τινας τῶν περιηγητῶν, αἱ καλλισταὶ τῶν ἀγυιῶν καὶ οἰκιῶν τῆς πόλεως. Ὁ τέταρτος κύκλος, Ζιμλιάνοι-γορόδη, περιέχει ἐξήκοντα τὸ διλγώτερον ἐκκλησίας, ἐπὶ δὲ πολλὰ μοναστήρια, τὸ νεκροταφεῖον καὶ διαφόρα παλάτια. Τὸ δὲ πέμπτον τμῆμα τὸ καλούμενον Σλοβαδί, ητοι Προάστειον, κατέχεται ἀπὸ καλύβες, νοσοκομεῖα καὶ μοναστήρια. Ἐδώ ἔχουν τὰς κατοικίας τῶν οἱ Τάταροι, οἱ Γερμανοί καὶ ἄλλαι ἔνεπι φυλαί. Ὁλὴ δὲ ἡ ἀπέρχαντος ἔκτασις περικλείεται μὲ τεῖχος γῆς ἔχον δεκατέσσερας πόλας.

ΠΥΡΠΟΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1812.

Ἄφοῦ δὲ Ναπολέων αὐτοκράτωρ ἀναδειχθεὶς τῆς Γαλλίας, κνομοπέταξεν εἰς τὰ νικηφόρα δῆμα του τὴν πλείστην τῆς Εύρωπας ἡπείρου, ἀπέβλεψεν εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Ρωσσίας, ἀναγκαιοτάτην πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν μεγαλεπηδόλων καὶ φιλοδόξων σχεδίων του. Ἀθροίσας λοιπὸν τὰς ἀπείρους δυνάμεις τῆς Γαλλίας καὶ τῶν λοιπῶν ὑποτελῶν χωρῶν, ἐπροχώρει πρὸς τὰ σύνορα τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας τοῦ βορρᾶ, τὸν Ιούνιον τοῦ 1812. Οἱ Ρωσσοὶ ἀντετάξαν μὲν εἰς τὴν πρόσοδόν του καρτερὰν ἀντίστασιν ἀλλὰ ή μεγάλη καὶ δλεθρία ἦταν ἡ παθῶν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βαροδίνου ἀφῆκεν εἰς τοὺς Γάλλους ἀνοικτὴν τὴν εἰς Μόσχαν δόδον. Τότε δὲ κόμης Ροστοπχίνος, διοικητὴς τῆς πόλεως, μὴ βλέπων ἄλλον τρόπον ἀμύνης καὶ σωτηρίας ἐστοχασθη ὡς πολεμήσῃ τὸν φοβερὸν ἐχθρὸν μὲ δῆλα ἐπαρμένα ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀποτεφρῶν τὴν πόλιν, καὶ παραδίδων αὐτὸν εἰς τὸν λιμὸν καὶ τὰς κακουγίας τοῦ δρμυτάτου Ρωστικοῦ χειμῶνος· καὶ ή ἐκβασις ἐδικαίωσε πληρέστατα τὸ στρατηγηματικὸν συνέλαβεν ἡ ἀπελπισία. Ὁ

Γαλλικὸς στρατὸς ἡνχγκάσθη νὰ πλεινδρομήσῃ ἐν τάχει, ἀφοῦ ἀπέβαλε πολλὰς χιλιάδας ἀνδρῶν διοφθαρετῶν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ ψύχους· ἡ δὲ Μόσχα ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιδύν, ἀνέστη παλιν ταχεῖς εἰς τῆς τέφρας καὶ τῶν ἔρειπίων αὐτῆς. Ἀλλ' ἂς ἔκθετωμεν λεπτομερέστερον τὰ μεγάλα ἔκεινα συμβεβηκότα.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπὶ τῷ ποταμῷ Μόσχην μάχην, δὲ Ναπολέων προύχωρησε πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν πόλιν· ἀλλ' οἱ στρατιώται λεύγας τινὰς ἔτι ἀπεχόντες ἐξ αὐτῆς, ἔλασσον ἀφορμὰς ν' ἀμφιβάλλωσιν ἀναποτησίεις τῶν στρατηγῶν διτὸν ἐντὸς τῆς πόλεως ἐμελλονταί εἰς δῆλα καὶ ἀστρελειαν ἡσαν ἀληθέσταται. Ὁ στρατηγὸς Λαβαμούς περιέγραψε τὴν πορείαν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τὰ ἐπελθέντα δεινὰ μὲ ἀκρίβειαν καὶ δύναμιν λόγου διοικούντων ἀπὸ αὐτόπτην μαρτυρα πρέπει τις νὰ περιμένηται. «Ἀνυπομονοῦντες, λέγει, νὰ φάστωμεν εἰς Μόσχαν, ἥρχισαμεν πολλὰ πρωτὶ τὴν πορείαν, καὶ δίηλθωμεν διαφόρους κώμας ερήμους κατοίκων. Εἰς τὰς δύο θαλασσὰς ποταμούς Μόσχας, πρὸς δεξιὰν ἡμῶν, ἴσταντο ὡραῖα τινὰ παλάτια, ἀλλ' οἱ Τάταροι τὰ εῖχον προλαρυραγωγήσεις· δὲ δὲ σίτος ἀκμαζῶν ἡδη ἐν ᾧ ἡ θερινοῦς διαφόρους ητον παντοῦ καταπεπτημένος ἡ ἱππόδρομος· δὲ δὲ χόρτος διτὶς κατεκαλυπτε πανταχοῦ τὴν γῆν εἰγε παραδοθῆ εἰς τὸ πῦρ, καὶ δὲ ἐξ αὐτοῦ καπνὸς ἐσκότιζε πανταχοῦ τὴν δραστιν. Ὅταν τέλος πάντων ἐφάσαμεν εἰς τὴν κώμην Τσχέ-ρεκπόβην, τὸ μὲν ἵππικὸν ἐξηκολούθει νὰ προβάληται, δὲ δὲ ἀντιβασιλεὺς ἀνέβη ἐπὶ χωρίου ὑψηλοῦ καὶ ἔβερόιται ἐπὶ πολὺ διὰ νὰ ἔσῃ ἀνά η Μόσχα, ή γῆ αὐτῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἐφίσιντο· ἐπειδὴ τὴν πόλιν ταύτην ἐθεωροῦμεν ὡς τέρμα τῶν μόχθων μας καὶ τῆς μακρᾶς ἐκτραπείας μας. Ἀλλὰ διεκφόροι λόφοι τὴν ἀπέκρυπτον ἔτι, καὶ ἀλλοὶ δὲν διεκρίναμεν εἰμὶ νέφη κονιορτοῦ τὸν δῆμον ἢ γιγείρει δὲ προπορεύσμενος μέγας στρατός. Τὰ δὲ ἐκ μακρῶν διαλειμμάτων ἀκούσμενα τηλεόβλα δησαν σημεῖον διτὶ τὰ στρατεύματά μας ἐπληγίαζον εἰς τὴν Μόσχαν, χωρὶς ν' ἀπαντήσωται μεγάλην τινὰ ἀντίστασιν.

Περὶ τὴν διγδόνην ὥραν διεκρίναμεν ἐκ τῆς κορυφῆς λόφου ὑψηλοῦ τὰς ἀπείρους χρυσᾶς κορυφὰς τῶν κωδωνοστασίων καὶ πτλαίνων αἵτινες ἀντήστραπτον πρὸς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ ἐφαίνοντο ὡς χιλιάδες ἀκτινοβόλοι. Ἐκπεληγμένοι πρὸς τὸ ἐξαίσιον τοῦτο θέαμα, τοῦ διοίσου της ηδεῖται τὴν καλλονὴν ἡ πρόσφατος ἀνάμνησις τῶν μελαγχολικῶν σκηνῶν διτὶς εἶχομεν διέλθει, δέντε ἐδυνάθημεν νὰ κατατείλωμεν τὴν χαράν τῆς καρδίας μας, καὶ πάντες διασθυμαδόν ἀνεκράζαμεν, Μόσχα! Μόσχα! Ακούσαντες τὸ μυριοπόθητον τοῦτο ὄνομα οἱ στρατιώται συνέρρευσαν σωρόδον πρὸς τὸν λόφον, καὶ εἰς πᾶν βίδμα τὸ δῆμον ἔκαμνον, ή ἐκπληξίς τῶν ηδεῖται. Οὗτος μὲν ἔθαυμαζε ὡραῖον τινὰ πύργον πρὸς τὸ ἀριστερὰ ἡμῶν κείμενον, διτὶς ὑπερέβιται εἰς ἀρχιτεκτονικὴν κομψότητα καὶ πλοῦτον τὰ μυθευόμενα τῆς Ἀνατολῆς θαύματα· δὲ ἐτέρπετο θεωρῶν ναόν τινα ἡ παλά-

τιον καὶ πάντες ἔξισταντο πρὸς τὴν ὑποκειμένην
θαυμαστὴν εἰκόνα τῆς ἀπειρομεγέθους πόλεως.

Ἐνῷ οἱ στρατιῶται ἐθαύμαζον τὴν ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ δύοντος ἡλίου χρυσουμένην πόλιν, ἥλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτόμολός τις ἄθλιος καὶ περιδῆτης ἀναγγέλλων ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἀνεγώρησαν ἐκ τῆς πόλεως. Ἐξαχολουθῶν τὴν διήγησιν τῆς προόδου τοῦ στρατοῦ διαβάσιλεὺς τότε διέταξε τὸν στρατὸν νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν. Τὴν 15 Σεπτεμβρίου εἰσηρχόμεθα εἰς τὴν Μόσχαν, ἡτις τείχη δὲν ἔχει, ἀλλὰ μόνον ἀπλοῦν περίφραγμα ἀπὸ γῆν· ἡ πολις δὲν ἔδιδε κάνεν σημεῖον ὅτι οἰκεῖται. Ἡ λεωφόρος τοῦ πεδίου τὴν δοποίαν διεβαίνομεν ἥτιο παντεξημος, καὶ δὲν ἀπηγήθη σημεῖον εἰς αὐτὴν ψυχὴν, οὔτε ‘Ρώσον, οὔτε Γάλλον στρατιώτην. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς φοβερᾶς ταύτης ἐρημίας προεβαίνομεν ἀθύμως καὶ ἀνησυχῶς· τοῦτο δὲ ἡ ἀνησυχία μας δε τὸ πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως διεκριναμεν πυκνὸν νέφος καπνοῦ ὑψούμενον ἐν σχήματι ὑψηλῆς στήλης. Μὴ γνωρίζοντες τὸ αἴτιον τοῦ πυρὸς καὶ μηδ' ἀπαντῶντες ἀνθρώπων διστοιχίαν νὰ λύσῃ τὴν ἀπορίαν μας, εὐρισκόμεθα εἰς δεινὴν στενοχωρίαν καὶ ἀδημονίαν.

Οἱ στρατιῶται εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν εὔρον ἔτι μεγαλυτέραν τὴν σιγὴν καὶ τὴν ἐρημίαν. Τὸ θέαμα τοῦτο κατέπληττε, λέγει δι στρατηγὸς, καὶ αὐτοὺς τοὺς πλέον ἀτρομήτους ἐν τοῖς κινδύνοις. Πλησιάσαντες εἰς τὸ Κρεμλῖνον, ἀπήντησαν λόγους ‘Ρώσων ὅχι πολλῶν, οἵτινες ἔχοντες τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ Κρεμλῖνον ἥτον ἀπόρθητον, ἐμειναν νὰ τὸ ὑπερασπισθῶσιν· ἀλλὰ ταχέως διεσκορπίσθησαν. Προχωροῦντες οἱ περὶ τὸν Λαβῶμον εἰς τὰ κεντρικά τερερά τῆς πόλεως εἶδαν Γάλλους στρατιώτας ἐκ τῶν προεισελθόντων διαφοροῦντας κιβώτια καὶ δέσμας ἐμπορευμάτων, καὶ ἐκ τούτου ἔμαθον ὅτι ἡ Μόσχα ἐκαίετο. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν εὔρον τὴν πυρκαϊὰν ἀρχομένην ἥδη νὰ μαίνεται. Ὁλοὶ ἀπέτρεχον νὰ διστώσωσιν ὅτι ἕκαστος ἥδυνθη ὑπὸ ἀρπάσης, καὶ κάμμισα εἰς τὴν φρικήν ἔκεινην σκηνὴν τῆς καταστροφῆς φωνῇ δὲν ἥκουετο. « Ἀλλο, λέγει δι Λαβῶμος, δὲν ἥκουες εἰμὴ τὸ λάκημα τῆς φλογὸς ἢ τὸν τριγμὸν τῶν βιαίων ἀνοιγομένων θυρῶν, καὶ ποτε τὸν τρομερὸν παταγὸν στέγης ἢ θόλου καταπίκτοντος. Μουσείνα, βαυβάνια, τὰ πολυτιμότατα τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης βιομηχανίατα, ἔγινοντο βορὰ τοῦ ἀδδηφάγου στοιχείου. Ἀποθήκαι ὑπόγειαι πλήρεις ἐλαίου, σακχάρου καὶ βιτριολίου ἐμπιπράμεναι ἀνέδιδον χειμαρρόδους φλογῶν διὰ σιδηρῶν θυρῶν, καὶ παρέτιτων φοβεράν εἰλόνα τοῦ ἄδου. Τὸ θέαμα αὐτὸν ἔκινε φρίκην ἐνταῦθα καὶ οἰχτον. Ὁλοὶ ἥθιαντο ὅτι τοιάντα μεγάλη συμφορὰ δὲν ἥθελε βραδύνει νὰ ἐπισύρῃ τὴν θείαν δργὴν καὶ ἔκδικτην κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν αὐτούργων αὐτῆς. »

Ο Λαβῶμος μετὰ ταῦτα διηγεῖται κατὰ ποῖον τρόπον ἔμαθεν ὅτι οἱ ‘Ρώσοι αὐτοὶ παρέδωσαν τὴν πόλιν των εἰς τὸ πῦρ. Ἐξαχολουθεῖ δὲ ἵστορῶν ὅτι τὴν ἐπιούσαν (16 Σεπτεμβρίου) ἡ λύσσα τοῦ πυρὸς ηγήσεται φοβερὰ καὶ ἔνηπλώθη εἰς τὰ κάλλιστα μέρη

τῆς πόλεως. • Τὰ μεγαλοπρεπῆ, λέγει, ἔκεινα μέγαρα ἄτινα διήγειραν τόσον τὸν θαυμασμόν μας μὲ τὴν κομψότητα καὶ πολυτέλειαν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων περιεζώνυντο ἥδη πανταχόθεν ἀπὸ τὰς φλόγας. Τὰ δειπνάτα αὐτῶν φέροντα πληθὺν ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων, ἔχλινον καὶ κατέπιπτον μὲ δεινον κρότον δροῦ μὲ τὰ στυλώματα ἐφ' ὧν ἐστηρίζοντο. Οἱ ναοὶ καίτοι μολυβδοσκεπεῖς κατεστρέφοντο δροῖσις, καὶ μετ' αὐτῶν τὰ ὑψηλὰ κωδωνοστασία τὰ δόπια τὴν προτεραίαν τὸ ἐσπέρας εἰδόμενον ἀποστίλλοντα μὲ χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν. Τὸ πῦρ διεδόθη ταχέως καὶ εἰς τὰ νοσοκομεῖα διπου ὑπὲρ διάδεκα χιλιάδας τραυματιῶν ἐνοπληθύνοντο. Τὸ θέαμα τοῦτο ἥτο τὸ ἀγριώτερον καὶ σπαρακτικώτερον ἀπὸ δλαΐσπειδή δλοὶ σχεδὸν οἱ ἄθλιοι ἔκεινοι συναπωλέσθησαν γενόμενοι παρανάλωμα τοῦ φοβεροῦ στοιχείου. Ὁλίγοι τινὲς ἐφαίνοντο ἔρποντες ἡμίεφοι ἐπὶ τῶν καπνιζόντων ἐρεπίων, καὶ ἄλλοι καταπλακωμένοι ἀπὸ σωροὺς πτωμάτων ἐγόγγυζον ἐλεεινῶς καὶ ματαίως ἐπροσπάθουν ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τὸν σκληρὸν θάνατον ὅτις πανταχόθεν τοὺς ἐπειχύκλονεν.

• Ἀλλὰ πῶς νὰ παραστήσω τὸ κακὸν καὶ τὴν δύλοδοτὴν ἥτις ἔγινεν δὲν ἔδην εἰς τοὺς στρατιώτας ἡ ἀδεια νὰ λαφυραγγήσωι τὴν ἀπέραντον πόλιν; Στρατιώται, δύσπολαι τῶν στρατοπέδων, στιγματίαι τοῦ κατέργου, γυναῖκες πόρναι ἔτρεχον τότε διὰ τῶν δόδων, εἰσῆρχοντα εἰς τὰ ἔρημα παλαία, καὶ ἥρπαζον δι, τι περισσότερον εὐχαρίστει τὴν πλεονεξίαν των εξήρχοντο δὲ ἄλλοι φορτωμένοι μὲ βαρύτιμα ὑφάσματα χυστομέταξα, ἄλλοι περιβελλημένοι ὡραίας καὶ πολυτελεῖς μηλωτάς, ἄλλοι ἐνδεδυμένοι γυναικείας καὶ παιδικάς στολάς, καὶ αὐτοὶ οἱ στιγματίαι εἰσέπαζον τὰ ρίκη των μὲ τὰς λαμπροτάτας αὐλικὰς ἑσθῆτας. Ἀλλοι εἰσέδυνον εἰς τοὺς οἰνῶνας καὶ συντρίβοντες τοὺς πίθους καὶ καταμεθυσκόμενοι μὲ τοὺς σπανιωτάτους οίνους ἐξήρχοντο ἐπειτα κονδύλωντες καὶ βραχεῖς μὲ πολυτιμότατα λάφυρα. »

Περὶ τὴν δεῖλην τῆς φοβερᾶς ἔκεινης ἡμέρας δι Ναπολέων ἀφῆσα τὴν πόλιν κατεσκήνωσεν εἰς τὸ φρούριον Πετερσκό, μεγίστην ὀικοδομὴν ἔξισθεν τῆς πόλεως κειμένην, νὰ διατρίβωσι πρὶν τῆς στέψεως των. Οἱ στρατάρχαι ἥκολευθησαν τὸν αὐτοκράτορα· οἱ δὲ στρατιώται μείναντες μετὰ τοῦ πυρὸς κύριοι τῆς πόλεως τότε δὲν ἐξετραχηλεύσθησαν εἰς ἔτι ἀκολαστοτέρας καὶ ἀγριωτέρας πράξεις. Εἰσβαλόντες εἰς τὴν μητροπολικὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Μιχαὴλ κατέβησαν μὲ δᾶδος ἀναμμένας εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ ναοῦ, καὶ μὲ ἀνήκουστον βαχχείαν ἐβεβήλωσαν καὶ διήρπασαν δι, τιερὸν καὶ σεβαστὸν εἰχεν ἔκει ἀποτελμιευμένον ἡ ἔνικὴ εὐλάβεια.

• Καταπεπληγμένος, ἔξαχολοιθεὶ λέγων δι Λαβῶμος, ἀπὸ τοσαύτας μεγάλας συμφορᾶς ἥλιπζον δι τὰ σκότη τῆς νυκτὸς ἥθελον δίψει κάλυμμα εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ τρόμου. Ἄλλος ἡ πυρκαϊά κατέστη ἔπι ἀγριωτέρα τὴν νύκτα. Αἱ δρμητικαὶ φλόγες ἔκτενομεναις ἀπὸ βορᾶς πρὸς γότον καὶ ἔκριπτομεναις

ἀπὸ σφοδρῶν λαίλαπα ἐφαίνοντο πλέον ἀπαίτιαι κυματούμεναι εἰς οὐρανὸν κατασκότεινον ἀπὸ τὸν πυκνότατον καπονόν. Τῇδε κάκεῖτε διεκρίνοντο οἱ ἀναμένοι πυρσὸι δύος οἱ ἐμπρησταὶ ἔξεσφενδόνιζον πρὸς τὰ ἀνέπαφα ἐν μέρῃ τῆς πόλεως καὶ οὔτινες ὁμοίαζον ώς φωτεινὰ μετέωρα. Μετ' ὅλιγον δόλκηληρος ἡ πόλις παρίστα μίαν ἀδυσσον πυρός· αἱ ἄγυιαι δὲν ἔξεχωρίζοντο πλέον, αἱ δὲ θέσεις δύοις ἦσαν πρότερον οἰκίαι διεκρίνοντο ἀπὸ συγκεχυμένους σωρούς λίθων κατακεκαμένων καὶ μελανῶν. Ὁ ἄνεμος πνέων σφοδρὸς διέβαινεν δλούζων κ' ἔρδιπτε φέρων καθ' ἥμινθον βροχὴν στάκτης, ἥλους πεπυρακτωμένους, ἔως δὲ καὶ πλάκας σιδηρᾶς δσαι ἐκάλυπτον τὸ παλάτιον.

α Ὄπου καὶ ἀν ἐστρέφομεν τὰ βλέμματα, ἐρείπια μόνον ἐβλέπομεν καὶ φλόγας. Τὸ πῦρ ἐμαίνετο ώς νὰ τὸ ἀνερρίπιζεν ἀδρατος δύναμις ὑπερφυσική· Οἱ μακρότατοι τῶν οἰκοδομῶν στοῖχοι ἐν ἀκαρεῖ ἥναπτον, ἐνεπίμπραντο κ' ἔξηρανίζοντο. Ἐν μέσῳ τοῦ πυκνοῦ καὶ στροβιλῶδους καπνοῦ ἐφαίνετο μακρὰ συνοδία ἀμοξῶν φορτωμένων μὲ λάφυρα τόσον πολλὰ ὕτε τὰ ὑποζύγια ἥδυνάτουν νὰ προχωρήσωσι καὶ συνεχῶς ἵσταντο ἀπηυθμένα· τότε δὲ ἥκούντο αἱ κρυψαὶ καὶ αἱ βλασφημίαι· τῶν ὅδηγῶν οἵτινες βλέποντες ἐπικείμενον τὸ πῦρ καὶ τρέμοντες μὴ περικυκλωθῶσιν ὅπ' αὐτοῦ ἐπροσπάθουν μὲ φρικτὰς ἀράς νὰ προχωρήσωσιν ἐμπόρος. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ στρατιῶται ἐνέκειντο συντρίβοντες πᾶσαν θύραν, κ' ἐφείνοντο ώς φοβούμενοι μὴ ἀρήσωσι καὶ μίαν μόνην οἰκίαν ἀσκύλευτον. Τόση δὲ ἥτον ἡ ἀπληστία των ὕτε, ώς ἡ ἐσχάτη λεία νὰ ἥτο προτιμοτέρα τῶν ἄλλων, ἀπέξτιπτον πολλάκις δσα ἥδη ἔχον καὶ ἔδραττον νέον τι προστυχὸν ἀντικείμενον. Ὁταν δὲ αἱ ἀμάξιαι ἦσαν τόσον βαρεῖσαι ἀπὸ τὸ φορτίον ὕτε ἐκινδύνευσον νὰ διαρρέχωσιν, ἐφορτόντο αὐτοὶ τὰ λοιπὰ ἐπὶ τῶν ὕμων. Πολλάκις τὸ πῦρ ἀπέκλειε τὰς ὅδους πρὸς ἀς διευθύνοντο, καὶ τότε ἥναγκάζοντο νὰ παλιγδρούμωσι πρὸς τὰ ὅπιστα· τοισυτοτρόπιος δὲ περιπλανώμενοι ἀπὸ συνοικίας εἰς συνοικίαν ἐντὸς πόλεως τῆς δόπιας ἥγνοσυν τὰς διεξόδους, εὑρίσκοντο περιπετελέγμενοι εἰς λαβύρινθον πυρός· καὶ ἐνῷ ἐφόρουν δτι πλησιάζουσιν εἰς τὰς θύρας τῆς πόλεως, αὐτοὶ ἀπεμακρύνοντο περισσότερον ἀπ' αὐτὰς, καὶ ἐγίνοντο ἐπὶ τέλους θύματα τῆς πλεονεξίας των. Ἀλλ' ὁ πόθος τῶν λαφύρων ἥτον ἴσχυρότερος τοῦ φόβου καὶ ἥψήρουν δι' αὐτὸν πάντα κίνδυνον. Ὁθεν ὕμων τυφλὰ εἰς τὸ μέτον τοῦ πυρὸς, πατοῦντες εἰς τὸ αἷμα καὶ τὰ πιώματα τῶν νεκρῶν χωρὶς οἴκτον οὖδ' ἐλεγχοῦν κανένα συνειδήσεως, ἐνῷ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκιῶν καὶ βροχὴ ἀνθράκων ἐπιπτον ἀλεπαλλήλως εἰς τὰς αἵματοσταγεῖς χειράς των. Καὶ ὅλοι ἥθελον πιθανώτατα ἀπολεσθῆν ἐκεὶ ἀν ὁ ἀσφόρτος καύσων δὲν τοὺς ἔβιαζε τέλος καὶ ἀκοντας ν' ἀπεναγκωρήσωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον. »

Ίδοι δὲ καὶ δ ἐπίλογος τῆς φοβερᾶς ταύτης διηγήσεως. « Διαταχθέντες ν' ἀφήσωμεν τὴν Μόσχαν διευθύνθημεν πρὸς τὸ Ηετέρσκο. Καθ' ὅδον, δεκάτην ἔδιόμην Σεπτεμβρίου μηνὸς, περὶ δεῖλην, εῖδα θέαμα

οἰκτρότατον. Συνοδία δυτίυχῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐπορεύοντο φέροντες εἰς εὔτελη δχήματα δ, τι κατώθωσαν νὰ σώσωσιν ἐκ τοῦ πυρός· ἐπειδὴ δὲ οἱ στρατιῶται εἰχον ἀρπάσει τοὺς ἵππους των, ἀδρες καὶ γυναικες ζεύξαντες ἐχυτούς ἐσυρον βραδέως καὶ δυσκόλως τὰ δχήματα ἐξ ὧν ἀλλα μὲν ἐφερον γηραιάτινα μητέρα, ἀλλα δὲ παραλυτικόν τινα γέροντα, καὶ τινα, ἀθλια λείφανα ἡμίκαυστα οἰκιακῶν σκευῶν Παιδάρια ἡμίγυμνα ἡκελεύθουν κατόπιν· καὶ εἰς τούτων τὰ πρόσωπα ἐφαίνετο ἐγκεχαραγμένη ἡ θλίψις ἡ ἔνη εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην. Ὅτε δὲ οἱ στρατιῶται τὰ ἐπλησίας, ἀπέτρεχον ἐπιτομένα πρὸς τὰς ἀγκάλας τῶν μητέρων. Χωρὶς σκέπην, χωρὶς τροφὴν τὰ ταλαίπωρα ἐκεῖνα πλάσματα περιεπλανῶντο εἰς τὰ δάση· ἀλλ' ὅπου ἀν ἐφερον τὰ βήματά των, παντοῦ ἡπήτων ἐμπρός των τοὺς ἀγρίους τῆς Μόσχας πορθητάς, οὔτινες συγνὰ τοῖς ἀπεύθυνον βαγαύσους ὅπερεις, καὶ ἐπώλουν ἐνώπιον των τὰ σκεύη δσα ἥρπαταν ἀπὸ τὰς οἰκίας των. »

Ἄλλ' ἐνῷ ἡ ἀνθρώπινος ψυχὴ φρίτη καὶ δυσαναγκετὴ πρὸς τὴν στυγερὰν εἰκόνα τῶν τοσούτων παθημάτων καὶ συμφορῶν, καὶ διδάσκηται νὰ μισῇ ἐπι πλέον τὴν φλοδοξίαν καὶ τὰ ἄλλα πάθη δσα γεννῶσι τὸν πόλεμον, παρηγορεῖται ὅμως πολιν προσβλέψασα μικρὸν περαιτέρω. Ἡ Μόσχα ὑπῆρξεν δλοκαύτωμα τὸ ὅποιν δ Ρωσικὸς λαὸς ἐπρόσφερεν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του· ἡ δὲ ἀσσίσισις καὶ ὁ πατριωτισμὸς ὁ ἐμπνεύσας τὴν τοιάυτην θυσίαν ἐφήνησαν θαυματουργότερα ἔτι μετὰ ταῦτα, δτε ἐπρόκειτο ν' ἀναστηθῇ ἡ Μόσχα ἐκ τῆς τέφρας αὐτῆς. Ἐπειδὴ ἐντὸς χρόνου βραχυτάτου ἡ πόλις οὐ μόνον ἀνηγέθη ἐκ θεμελίων, ἀλλα καὶ ἔρθατε σχεδὸν τὴν προτέραν ἀκμήν της. Καὶ ἀλλατε διήγειτε τὸν θαυματουργὸτερον μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν λαμπρότητά της, σύμερον ἐμπνέει σέβας δπερ ὀφείλεται δικαιότερον ισως εἰς αὐτὴν παρὰ εἰς πολλὰ τῆς ἀρχαιότητος πολυφρίτην λείψανα.

ΠΑΝΘΥΓΕΜΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΙΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ.

Τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1812, ἀμέτως δηλαδὴ πρὶν τοῦ ἐμπρησμοῦ αὐτῆς, οἱ κάτοικοι τῆς Μόσχας ὑπελογίσθησαν τριακόσια δώδεκα χιλιάδες, διαιρούμεναι εἰς τὰς ἀκολούθους τάξεις: 4,779 κληρικοί, 10,732 εὐπατρίδαι, 21,978 στρατιωτικοί, 11,885 ἐμπόροι, 19,036 μηχανικοί καὶ ἀλλοι τεχνῖται, 38,404 δοῦλοι τῶν εὐγενῶν μένοντες τὸ θέρος εἰς τὴν Μόσχαν διὰ νὰ φυλάτωσι τὰ παλάτια τῶν κυρίων των, 1,410 ἀλλοεθνεῖς, καὶ 203,776 κοινὸς ὄχλος καὶ χωρικοί.

Οὗτος δ ἀριθμὸς, λέγει δ πλοιάρχος Κόγχραν, παρ' οὐ ἐλάσσονεν τὸν ἀνωτέρω ὑπολογισμὸν εἶναι πολὺ κατώτερος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μόσχας ἐν ὅρᾳ χειμῶνος, δπετε δλοι οἱ Μοσχοβῖται, εὐπατρίδαι, συγχλητικοί, στρατιωτικοί κ.λ.π. ἐμβαίνουσιν εἰς τὴν

πόλιν διὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Ἀποχρέως. Σημειώτεον δὲ ὅτι καθ' ἡνὶ ἐποχὴν ἔγινεν ἡ ἀνωτέρω ἀπογραφὴ διοικήσεων οἱ ἔνοις εἶχον ἀπέλθει ἐξ τῆς Μόσχας, καὶ οὗτοι δὲν ἦσαν διάγοι. Γάλλοι, Γερμανοί, Ιταλοί, Σουηδοί, Δανοί κ.λ.π. ἕως καὶ αὐτοὶ οἱ Πρωτοτοιχοὶ διετάχθησαν ὑψηλῶσι τὴν πόλιν, ἐπειδὴ αἱ κυβερνήσεις τῶν εἶχον διαιτησμένης εἰκόνας σύμμαχησεις κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἐκείνης αὐτοχροτορίας. Ἐκτὸς τούτου οἱ εὐγενεῖς Πρωτοτοχοὶ εἶχον πάντοτε περὶ ἑαυτοὺς θεραπείαν πολυάριθμον καὶ πολυδάπανον δχι διλιγότερον τῶν Ἰσπανῶν εὐγενῶν. Εἶναι δὲ οἱ θεράποντες οὗτοι ἀπελεύθεροι οἰκογενιακοὶ παραμένοντες κατὰ διαδοχὴν εἰς τοὺς δεσπότας, τρεφόμενοι παρ' αὐτοῖς καὶ μηδέποτε ἀποβαλλόμενοι, δαπανήρον μὲν ἄλλη ἀναγκαῖον βάρος, ἐπειδὴ ἀπολυθέντες ἥδυναντο νὰ συνταράξωσι τὸ καθεστώτα. Ὡς ἐκ τούτων πάντων δυνάμεις λοιπὸν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Μόσχας ἀνέβαινεν ἐν καιρῷ χειμῶνος εἰς τετρακοσίας εἰκοσι χιλιάδας ψυχάς! Συγχρίνων δὲ τὴν παροῦσαν τῆς πόλεως κατάστασιν μὲ τὴν πρὸ τῆς καταστροφῆς, ὁ αὐτὸς περιηγητής προβλέπει ὅτι οὐκ εἰς μακράν δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς θέλει αὐξῆσει ἔτι πλέον.

Ἐκ δὲ τῶν δημοσίων τῆς Μόσχας οἰκοδομῶν ἡ ἀξιολογωτάτη καὶ μεγαλοπρεπεστάτη εἶναι τὸ Κρεμλῖνον κεῖται δὲ εἰς τὸ κέντρον αὐτὸς τῆς πόλεως, καὶ ἔχει περίμετρον δύω μιλίων καὶ ἐπέκεινα εἶναι τὸ σχῆμα τριγωνική καὶ περικυκλοῦται πανταχόθεν ἀπὸ τείχη πλίνθων καὶ βαθεῖαι τάφρον. Ἡ χωριστέρα εἰσόδος τοῦ φρουρίου εἶναι μέγας πυλών μὲ ἀψίδα, ἐρυθροβρῆς· καλεῖται δὲ ἐξ ἀρχαιοτάτων γρίνων ἡ ιερὰ Πύλη. Ἀνωθεν τῆς εἰσόδου φαίνεται ἡ εἰκὼν τοῦ ἀγίου ὄστις λέγεται ὅτι ἔσωσεν ἀπὸ τὸν ἔσχατον κίνδυνον τὴν πόλιν, κατατροπώτας στρατὸν δλόκληρον Πολωνῶν καθ' ἡδὸν στιγμὴν ἐπλησίαζον νὰ γίνωστι κύριοι τῆς ἀκροπόλεως. Ἡ εἰκὼν προσβλέπει βλοσφύρον τι καὶ ἄγριον ὑπὲρ τῆς ἀψίδος, καὶ λύχνος καίει υγιθμερὸν πρὸ αὐτῆς. Ἀπονέμουσι δὲ οἱ Πρωτοτοχοὶ τὴν εὐλάβειαν εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὡς καὶ εἰς τοὺς ιερωτέρους ναοὺς αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἄμα τις ὑπερβάς τὴν γέφυραν τῆς τάφρου πλησιάσῃ εἰς τὴν πύλην, δρεῖται ν̄ ἀποκαλύψῃ τὴν κεφαλήν ἀμελήσας δὲ πάσχει τὰ αἰτά, ὡς δὲ μὴ ἀποκαλυπτόμενος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Ἐπιθυμῶν, λέγει ὁ Κλάρκιος, νὰ βεβαιωθῶ ἀν δὲ παράδοξος καὶ διὸ οὕτως φυλάκτεται αὐτηρῶς, εἰτήλθον προσποιούμενος ἄγνοιαν, μὲ τὸν πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Εἰς τῶν σκοτῶν παρατηρήσας μὲ ἐφώνακε δυνατὰ πρὸς ἐμέ· ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐπιστραφῶ, ἐπροχώρησα ἐμπρός. Μετὰ ταῦτα μὲ ἀπήντησεν εἰς χωρικὸς ἀστεπτῆς βλέπων μὲ δὲ φέροντα τὸν πῖλον, ἤργισε μὲ φωνὰς μεγάλας καὶ πολλὴν ἀγανάκτησιν νὰ προσκαλῇ τοὺς στρατιώτας καὶ τὸν λαόν ἐκεῖνοι δὲ δραμόντες καὶ ἀρπάσαντες μὲ ἐκ τῶν χειρῶν μ' ἐδιδαχαν ταχέως πῶς ὥρειλον τοῦ λοιποῦ νὰ διέρχωμαι τὴν ιερὰν Πύλην τοῦ Κρεμλίνου.

Εἰσελθὼν εἰς τὸ Κρεμλῖνον δὲ ἔσνος εὑρίσκεται

ἐν μέσῳ ναῶν, πιλατίων καὶ ἐργαστηρίων παντοδιπών, τὰ δόποια συμπεφυμένα ως εἶναι δλοῦ ἀποτελοῦσι παράδοξον καὶ λαμπρὸν θέαμα μὴ ἀπαντώμενον οὐδεμοῦ ἀλλοῦ τῆς γῆς. Τὸ πρώτων ἔλκουν τὴν προσοχὴν ἀντικείμενον εἶναι ἡ Ὀπλοθήκη ἡτοις μέχρις ἐσχάτων ἔκειτο κατηρειπωμένη δπως τὴν κατέτητεν ἡ πυρκαϊά. Πλησίον κεῖται τὸ κατάστημα τῆς Γερουσίας, μέγα τειχώροφον οἰκοδόμημα περιλαμβάνον πολλὰ τῶν ἀρχείων. Μικρὸν ἀπωτέρω εἶναι τὸ θησαυροφυλάκιον ἡ αὐτοκρατορικὸν Μουσεῖον, τὸ κατάστημα τῆς Ιερᾶς Συνόδου, ἐκκλησία τις περίφημος διὰ τὰς ἀρχαῖας εἰκόνας καὶ ἐπιγραφὰς αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν λαμπρὸν τὰ πατάλιαν ἔνθα δὲ αὐτοχράτωρ διατρίβει διάσκις ἐπισκέπτεται τὴν ἀρχαῖαν μητρόπολιν. Κατατικρὺ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἵσταται τὸ δικτάγωνον κωδωνοστάσιον τὸ καλαύμενον Ιβάνον, ἐκ τῆς περιωπῆς τοῦ δποίου φαίνεται ἡ Μόσχα δλόκληρος εἰς δλην τῆς τὴν μεγαλοπρέπειαν. «Κάτωθέν μας, λέγει τις περιηγητής, εἴχομεν τὸ Κρεμλῖνον μὲ τὰς τριάκοντα καὶ δύω ἐκκλησίας του, μὲ τὰ μικρὸν ἀνωτέρω μηημονεύθεντα οἰκοδομήματα καὶ μὲ τὸ ἀρχαῖον τῶν Τσάρων ἀνάκτορον τοῦ δποίου οἱ πολυπληθεῖς πύργοι καθὼς καὶ οἱ τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας ἀπέλαμπον μὲ θεσπέσιον καλλος. Πρὸς δυσμάς ἔργαν δ ποταμὸς Μόσκβα σχηματίζων καμπὴν χαριεστάτην ἐμπροσθεν τοῦ Κρεμλίνου, μετὰ ταῦτα δὲ προχωρῶν μεταξὺ ἀναριθμήτων ἐκκλησιῶν καὶ πυργωμάτων εἰς ἄποπτα βάθη. Παντοῦ πέριξ ημῶν ὑπέκειντο ἀρθρώνως κεχυμένα πολυτελὴ οἰκοδομήματα τὰ μὲν ἀστικὸν, τὰ δὲ εὐρωπαϊκὸν φέροντα χαρακτῆρα ἀρχιτεκτονικῆς.» Καὶ αὐτὸς δὲ καθ' ἑαυτὸ τὸ κωδωνοστάσιον εἶναι πολλοῦ θαυμαστοῦ ἀξιον.

Τὸ μὲν σχῆμα εἶναι δικτάγωνον, περιέχει δὲ ὑπέρ τοὺς τριάκοντα κώδωνας ὡν δ μέγιστος ἔχει περιφέρειαν τεσσαράκοντα ποδῶν καὶ ἐννέα δακτύλων ἔλκει δὲ βάρος 127,836 Ἀγγλικῶν λιτρῶν. Οταν λέγουν δὲ κώδωναν αὐτὸς χρούεται, διακέεται ἐρ' δηλης τῆς Μόσχας βαθὺς καὶ ὑπόκωφος βόμβος, διμοίος με βρὴν μεγάλου ἐργάκου. Η μακρυνθεὶς βροντῆς.

Αλλ ὁ ἐκ τοῦ μεγίστου αὐτοῦ κώδωνος θαυμασμὸς λημονεῖται τάχιστα διαν μεταβῆ τις εἰς τὴν διέγοντα περιοχὴν, δπου εἰσέτι κεῖται δὲ ἐπικληθεῖς ἐν τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου μέγας κώδων τῆς Μόσχας τὸ βάρος αὐτοῦ εἶναι τετρακοσίων χιλιάδων λιτρῶν! Δέν υψώθη δὲ πότε μετέωρος, ἀν καὶ τὸ πλήθος διεγυρίζωνται διτε ἐκρέματο ποτε ἀπὸ δοκοῦ καὶ διεπειτα κατέπεσεν ἐν καιρῷ πυρκαϊᾶς. Αλλὰ τοῦτο εἶναι ψευδές· διη ἦνα δυνατὸν νὰ ὑψώσῃ τις μετέωρον πλοῖον τῆς γραμμῆς μὲ δλα τοῦ τὰ τηλεβόλα καὶ ἐξάρτια, εἶναι δυνατὸν νὰ κρεμάσῃ εἰς τὸν αέρα καὶ τὸν παμμεγέθη ἐκεῖνον κώδωνα.

Οταν ἔθη δυνατὰ καὶ ημιάρβαρα ἀρχίζουν πρώτην φωρὰν νὰ συναισθάνωνται τὰς δυναμεῖς των, εύρισκουσιν δισηνήν εἰς γιγαντιαῖς τεχνικᾶς ἐπιχε-

ρήσεις: ἀλλ' εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κώδωνος τῆς Μότχας συνέβαλε πολὺ καὶ ἡ πρὸς τὸ θεῖον εὐλαβεία, ἐπειδὴ τῶν κώδωνων ἡ χρῆσις ἀποτελεῖ μέρος τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν. Πλὴν τὸ αὐτὸν δὲν δυναμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τοῦ τεραστείου τηλεβόλου τὸ διπέιδον ἔχοντο περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰώνος. Τὸ φοβερὸν αὐτὸν τηλεβόλον ἔχει μῆκος δεκαοκτὼ ποδῶν καὶ ἡμίσεος: τὸ πάχος τῶν χειλέων του εἶναι δέκα δακτύλων, καὶ ἡ διάμετρός του τόσον μεγάλη ὥστε ἀνήρ μεταίου ἀναστήματος δύναται νὰ σταθῇ ὅρθιος ἐντὸς τοῦ στομίου αὐτοῦ.

Αφοῦ ὁ περιηγητὴς εὐχαριστήσῃ τὴν περιέργειαν μὲ τὴν θεωρίαν τῶν ἐν τῇ παρόδῳ ἡντικειμένων τούτων, προσπαθεῖ μετὰ ταῦτα νὰ εἰσαχθῇ εἰς αὐτὸν τὸ φρούριον καὶ τὰ ἀρχαῖα τῶν αὐτοκρατόρων ἀνάκτορα. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἰναι εὔκολον ἀλλὰ ἐν τὸ κατορθώσῃ εἰς ἀγῶνες του ἀνταμείθονται δαψιλῶς. Προσερχόμενος εἰς τὸ οἰκοδόμημα βλέπει τὰς ἀρχαῖας γοτθικὰς ἐπάλξεις αἰτινες ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μήνυντοὺς ἀπαιτίους ἐκείνους χρονούς τῶν βαρβάρων ηθῶν καὶ τῶν ἀγρίων ἐμφυλίων πολέμων ἐν οἷς τὸ κτίριον ἐθεμελιώθη. Απέναντι εἰς τὸ κέντρον αὐτὸν τῆς οἰκοδομῆς φαίνεται τὸ παράθυρον δύον Δημήτριος δύστυχής μιᾶς ἡμέρας αὐτοκράτωρ εἴηται νὰ ἐκφύγῃ καταβαίνων διὰ σχοινίου ἀλλὰ τὸ σχοινίον ἐπέλιπεν ἐν τῷ μέσω τῆς καταβάσεως, καὶ τότε ἀφεὶς ἐκυτόν κατέπεσε κατὰ τοῦ ἐδάφους, δὲ μαίνουνες δῆλος δρμήτας ἀπετελείωσε τὸν δυστυχῆ. Εἰς ἐκεῖνο τὸ παράθυρον καθήμενοι οἱ ἀπόλυτοι μονάρχαι, περιεβλημένοι δῆλην τὴν φεουδαλικὴν πομπὴν καὶ δόξαν ἐδέχοντο τὰς αἰτήσεις καὶ ἵετίς τῶν λαῶν, σίτινες θέτοντες ἐπὶ λίθου τινὸς τὰς ἀναφοράς των ἐκαραβόκουν μὲ ταπεινὴν ὑπομονὴν πότε δομονάρχης ηθελεν ἐπινεύσει ἀνῶθεν νὰ ληρώσαιν ἐκεῖνον καὶ προσενεγκθώσιν αὐτῷ.

Εἰσελθών δὲ εἰς τὸ παλάτιον ἀπαντᾶς εὐρεῖν κλίμακα, καὶ δι' αὐτῆς ὁδηγεῖται εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν θησαυροφυλάκιον. Τὴν κλίμακα ταύτην ἀστείων δὲν δύναται νὰ μὴ ἀναπολήσῃς τὰς τραγικὰς καὶ αἰματώδεις σκηνὰς τῆς 'Ρωσικῆς ἴστορίας: ἡ παράδοσις δεικνύει ἐκεῖ τὸν τόπον διπού ἔργου τὸ αἷμα τῶν θυμάτων τῆς ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἐπαναστάσεως. Διὸ τῆς κλίμακος ταύτης κατέβη διταλας Ἰωάννης δολοφόνος τοῦ Ναρισκίν, δόπτε εὗτε αἱ δεήσεις τοῦ γηραιοῦ πατριαρχου χριστοῦντος αὐτὸν ἐκ τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ προτείνοντος μὲ τὴν ἄλλην τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ὡς σκέπην καὶ προστασίαν αὐτοῦ, οὐτε τὰ δάκρυα καὶ αἱ ἵετίαι τῶν γυναικῶν, ἀδελφῶν, αὐτοῦ, ἵσχυσαν νὰ ἐξιλέωσωσι τὸν λαὸν καὶ νὰ σώσωσι τὸν ἄνδρα ἀπὸ τὴν χρονίαν δργῆν καὶ ἐκδίκηστί του. Ἀλλὰ τὰ δώματα εἰς ἀφέται ἡ περιφόρμος αὐτῆς κλίμακ δὲν εἶναι τόσον ἀξια θέας δισον ἦλπιζεν δι περιηγητής. Μεταξὺ τῶν ἀξιολογώτερων πραγμάτων εἶναι τὰ διαδήματα τῶν βασιλείων δισαι καθυπέταξεν εἰς τὸ κράτος του ὁ Ῥωσικὸς γίγας: αἱ ἐσθῆτες τῶν αὐτοκρατόρων, κατὰ τὴν στέψιν αὐτῶν, ἐπιδεικνύουσαι πολυτέλειαν καὶ λάμψιν βρέθ-

ρικὴν ἥτις τοσοῦτον γνοητεύει: τὰς ὅψεις τῶν ἀπαιδεύτων ἔτι λκῶν προστέπει διδόντες πολυπληθεῖς ἐλεφάντων ἀνασκαφέντες εἰς νῆσον τινὰ κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Παγαμένης θαλάσσης, καὶ τελευταῖον, δι χειρόγραφος κωδῆξ τῶν νόμων καὶ διαταχμάτων ἐκκατεῖς τῶν χωρῶν τῆς αὐτοκρατορίας, συνεργασίεις ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καὶ ἀγαθοῦ βασιλέως Ἀλεξίου, πατρὸς τοῦ Μεγαλού Πέτρου.

Τὰ δώματα διπού κατώκουν πρότερον οἱ πατριάρχαι: καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ἐκκλησία των εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων μερῶν τοῦ παλατίου. Ἐγγὺς τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει δωμάτιον ἔνθα τὰ ἄσφια αὐτῶν, αἱ μίτραι καὶ πολλὰ λείψανα ἱερὰ φυλάττονται εἰς ναλίνους θήκας. Αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ δὲν εἶδει καμέας ὡραῖος παλύτιμος λίθος: διυξ ὁ ἔχων ἐγγεγλυμένας τὰς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, καθὼς καὶ αἱ δεκαέξι δύγκαδεις ἀργυρᾶς φιάλαι τοῦ εὐχελαίου, αἱ δωρηθεῖσαι παρὰ Παύλου τοῦ Αὐτοκρατορος. Ἐν ἀπὸ τῆς Μότχας τὰ μάλιστα ἀξιοθέατα εἶναι καὶ τὸ πρότυπον ἐκμαγείον καθ' ὁ Αἰκατερίνα ή Αὐτοκρατόρισσα ἐμελέτα νὰ οἰκεδομήσῃ τὸ Κρεμλίνον ἀν τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπραγματοποιεῖτο, δύναται τις νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς διτὶ τὸ Κρεμλίνον ηθελε καταστῆ τὸ θαῦμα τῆς οἰκουμένης. Εἰς τὸ ἐκμαγείον τοῦτο κατασκευασθέν υπὸ Ρώσου σπουδαστος ἐν Παρισίοις ἐδαπανήθησαν πεντήκοντα χιλιάδες βούβλικ: τὸ δὲ οἰκοδόμημα αὐτὸν ἀπήιει διπάνην είκοσι ἐκατομμυρίων. Κατ' αὐτὸν τὸ σχέδιον διόλκηρον τὸ Κρεμλίνον, περικλεῖον ἐκτατιν δύω μιλίων, ἐμελέτη νὰ μεταβληθῇ εἰς ἐν εὐρύτατον ἀνάκτορον. Παρατηροῦσιν διτὶ τὸ τριγωνικὸν σχῆμα τοῦ χωρίου καθίστα τὴν ἐκτέλεσιν δύτσκολον ἀλλὰ τὸ ἐκμαγείον εἶναι τελείωταν περιστύλια λαμπρότατα κορυφοῦται τὰ διάφορα πρόσωπα τῆς οἰκοδομῆς, καὶ μὲ τόσην λεπτολογίαν εἶναι προσπεικασμένα τὰ πάντα, ὥστε δι τεχνήτης παρέστησεν ἀκριβῶς καὶ τὰς γραφὰς αἰτινες ἐμελον νὰ κοσμῶται τὰς δροφάς καὶ τὸ χρώμα ἐκάστου τῶν κιόνων εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος.

Αἱ δύω κυριώτεραι μητροπολιτικαὶ ἐκκλησίαι, ἡ τῆς Ἀναλήψεως καὶ ἡ τιμωμένη ἐπ' ὄνόματι τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ περιέχουσι πολλὰ θέας ἀξια. Εἰς τὴν πρώτην γίνεται ἡ στέψις τῶν αὐτοκρατόρων: ἡ λαμπρότης τῶν κειμήλιων αὐτῆς τὴν κατέστησε θέατρον τῆς ἀσελγείας καὶ διαρπαγῆς τῶν στρατιωτῶν κατὰ τὸ 1812. Οἱ στρατιώται στήσαντες κάρμινον ἡρχίταν ὑπὲν αναλύωται τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τῶν εἰσῶν σκευῶν τοῦ θυσιαστηρίου: ἀλλὰ ἐνῷ κατεγγόντο εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἥχησε τὸ ἀνακλητήριον σάλπισμα, ὥστε ἡναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ κάλλιστον μέρος τῶν λαρύμων. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ εἶναι οἱ τάφοι τῶν Τσάρων, αἰτινες, ὡς διηγεῖται ὁ Λαζῶμος, ἐβεβηλωθήσαν ἐπίστης υπὸ τῶν στρατιωτῶν.

ΘΗ, ΕΘΙΜΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ.

Οἱ οῖχοι τῶν εὐγενῶν τῆς Μόσχας εἶναι πολυ-

τελέσταιοι· τὰ δὲ ωτικά μουσεῖα καὶ αἱ βιβλιοθήκαι αὐτῶν ὑπερβάνουσι πολλῷ ἀλλων τόπων τὰ δημόσια, ἀντὶ καὶ ἐν μέσῳ τῶν μουσείων καὶ βιβλιοθηκῶν αὐτοὶ μένωσι πολλάκις ἀμαθέστατοι· ὁ βίος των εἶναι βιττικός. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἔως πεντακοσίους ὑπηρέτας· εἰς δὲ τὰ δεῖπνα καὶ τὰς εὐωγχίας των ἐπιδεικνύουσι τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν ὑπερβάνουσαν τὰ θρυλλούμενα συμπόσια τῶν Ἀσιανῶν ἡγεμονῶν. Ἀλλὰ τοῦ λαοῦ ἡ κατάστασις δὲν εἶναι ἐν γένει ἀνάλογος πρὸς τὴν ἑζωτερικὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου· καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ εὐγενεῖς μὲν ὅλους τοὺς ἀπέιρους των πόρους εὑρίσκονται συχνὰ εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας.

Τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν παρέλθον, ὡς γνωστὸν, οἱ Ρώσοι παρὰ τῶν Γραϊκῶν αὐτοκρατόρων καὶ πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ δὲ θρησκευτικαὶ τελεταὶ εἰν̄ ἐπίσης λαμπραὶ καὶ ἀξιοθέατοι ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ τῆς Μόσχας. ἡ Υπηργασία, λέγει τις περιηγητής, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἵνα ἰδωμεν τὴν τελετὴν τῆς τοῦ εὐχελείου κατασκευῆς. Εἰς πρὸς τοῦτο ἀνεγγερμένην ἑστίαν ἴσταντο ἐπὶ ἀνθράκων δύω εὐμεγέθεις κρατῆρες περιέχοντες τὰς ἀναγκαῖας ὑλας, αἵτινες δρίζονται εἰς τὸ Λευτικόν. Ἐξ διάκονοι ἑταράττον διηνεκῶς αὐτὰς κρατοῦντες ῥάβδους κυπαρίσσου περιειλιγμένας μὲν ἐρυθραὶ βελοῦσσον. Ἡτον ἡδη τρίτη ἡμέρα ἀφοῦ ἡρχισεν ἡ τελετὴ, καὶ ἀπήγειτο ἄλλη μία διὰ νὰ τελειώσῃ. Τὸ εὐγέλαιον δὲν κατασκευάζεται ἐτησίως, ἀλλὰ κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος. Ὁ Μητροπολίτης παρίσταται εἰς τὴν ἀρχὴν δταν ἀπτεται τὸ πῦρ καὶ ἐντίθενται εἰς τοὺς κρατῆρας αἱ ὑλαὶ, καὶ πάλιν εἰς τὸ τέλος, μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ παρατάξεως. Καθ' ὅλον δὲ τὸ μεταξὺ διάκονοι· ἀναγινώταςσιν ἐκ διαδοχῆς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἀπροσιζέλθωσιν ἀναγινώταντες ὅλους τοὺς εὐαγγελιστάς, πάλιν ἀρχίζουσιν ἐκ νέου τὴν ἀνάγνωσιν.

Μεταξὺ τῶν ἀργυρῶν σκευῶν τῶν χρησίμων εἰς τὴν τελετὴν ταύτην, εἰδομεν μίαν πλατείαν φιλτρην κατεσκευασμένην ἀπὸ κόχλων, ἐνθα φυλάττεται εἰσέτι τὸ ἔλαιον, τὸ κομισθὲν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε πρῶτον εἰσήχθη εἰς τὴν Ρωσσίαν ὁ χριστιανισμός, ἢτοι κατὰ τὸν δέκατον αἰώνα. Διατρέπεται δὲ ἐπιμελέστατα, καὶ ἀν ποτε γίνεται νὰ λαβωσιν δλίγας ἐξ αὐτοῦ σταγόνας, ἀναπληροῦσιν αὐτὰς ἀμέσως μὲν εὐχέλαιον ἐκ τῆς παρελθούσης περιόδου καὶ οὕτω ὑποτίθεται ὅτι ἡ δύναμις σώζεται εἰσαξί. Ἀφοῦ δὲ τὸ εὐχέλαιον παρασκευασθῇ, ἀποτελλεται ἐντὸς ἀργυρῶν φιλαῶν ἐφ' ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν, ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὰς θρησκευτικὰς χρείας.

Λαμπρόταται προσέτι καὶ ποικιλώταται εἶναι εἰς τὴν Μόσχαν αἱ ἑορταὶ τῆς ἑδομοράδος τῶν παθῶν καὶ ἡ τῆς Ἀναστάσεως.

Τὴν παραμονὴν τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Μόσχας διειθύνονται ἐπὶ ὀχημάτων ἡ ἐριποὶ ἡ πεζοὶ πρὸς τὸ Κρεμλῖνον ἵνα ἀγροάσωσι βάσια καὶ σολίσωσι τοὺς οἰκους καὶ τὰς εἰκόνας. Η πανήγυρις αὕτη εἶναι μία τῶν ὀραιοτάτων τοῦ ἔτους. Ο διοικητὴς τῆς πόλεως μετὰ τοῦ ἀστυνόμου, τοῦ

μοιράρχου, καὶ πολλῆς συνοδίας εὐγενῶν, πορεύεται ἐν πομπῇ ἐπὶ ὁραίων ἵππων πρὸς τὸ Κρεμλῖνον. Αἱ δόσις βριθουσιν ἀπὸ λαοῦ ἐνθεν δὲ καὶ ἐνθεν ἵσταται παρατεταγμένον τὸ ἵππικὸν πρὸς τήρησην τῆς εύταξίας. Ἄμα πλησίασῃ εἰς τὸ Κρεμλῖνον βλέπει τις ἀπειρον πλῆθος βαστάζου τεχνητὰς ἀνθεόσμας καὶ κλάδους καὶ τὸ ὅπιον ἐνῷ κινηταὶ ἐνθα καὶ ἐνθα, παριστᾶ τερπνὸν καὶ παραδοξὸν θέμα δάσους ἐμψύχου σαλευομένου. Αἱ ἀνθοδέσμαι σύγκεινται ἀπὸ ἀνθη τεχνητὰς ὠραιότατα καθὼς καὶ ἀπὸ λεμόνια καὶ πορτογάλια ἐκ κηροῦ· πωλοῦνται δὲ ἀντὶ δλίγω λεπτῶν, καὶ μαρτυροῦνται τὴν θαυμαστὴν τοῦ λαοῦ τούτου δεξιότητα εἰς τὰς μιμητικὰς τέχνας. Πᾶς ἀνθρώπος περὶ τὸν τόπον εἰς Μόσχαν καὶ θέλων νὰ λογίζηται ἀληθῆς χριστιανὸς δρεῖται ν ἀγοράσῃ ἡ ἐνα ἡ πλειόνας τῶν κλάδων τούτων. Μετ' δλίγον αἱ δόσις φαίνονται πληρεὶς ὀχημάτων μὲ εὐτεθεῖς φέρονταις εἰς τὰς οἰκίας των τὰ βριξ.

Ἡ δευτέρᾳ θρησκευτικὴ τελετὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶναι ἡ καλουμένη τοῦ νιπτῆρος καὶ τελουμένη τὸ μεσημέριον τῆς Μεγάλης Πέμπτης, ὅτε ὁ Αρχιερεὺς νίπτει τοὺς πόδας τῶν δώδεκα μαθητῶν. Παρευρέθην καὶ εἰς τὴν τελετὴν ταύτην ἔγινε δὲ εἰς τὴν μητροπολίτικὴν ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος ἥτον ἀπειρον. οἱ ἵερεις ἔφερον τὰς λαμπροτέρας ἐσθῆτας αὐτῶν. Δωδεκα μοναχοὶ παριστῶντες τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους ἐσταθηταν ἐν σγήματι ἡμικυκλίου ἐμπροσθεν τοῦ Αρχιερέως. Ὁ Αρχιερεὺς δὲ ποιῶν ὅλα ὅσα, ἵσως καὶ περισσότερα ἀπ' ὅσα ἀναγινώσκονται εἰς τὸ Π' Κεφ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἀπεδύθη τὸν μανδύαν καὶ περιζωτάμενος λέντιον ἡρχισε νὰ νίπτη τοὺς πόδας τῶν μοναχῶν ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸν ὑποτιθέμενον Πέτρον αὐτὸς ἀνέστη ἀποτροπιαζόμενος καὶ μὴ στέργων νὰ νιφθῇ τοὺς πόδας ὑπὸ τοῦ διδασκαλίου· καὶ ὁ αὐτὸς διάλογος δ γενόμενος μεταξὺ τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Ἀποστόλου, ἐπανελθόθη ἀπαρχλάκτως.

Ἡ δὲ τρίτη καὶ λαμπροτάτη ἑօρτη εἶναι ἡ τῆς Ἀναστάσεως τέλουμένη τρεῖς ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Υπερβαίνει δὲ εἰς λαμπρότητα καὶ αὐτὰ τὰ ἐν Πώμη γινόμενα, μὴ ἔξαιρουμένης μηδὲ τῆς καλουμένης εὐλογίας τοῦ Πάπα κατὰ τὴν Ἐδεσμάδα τῶν Παθῶν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον λοιπὸν ἐσήμανεν δέ μέγας κώδων τῆς Μητροπόλεως, καὶ σί δύοις αὐτοῦ ὀμοιαζον ἀληθῶς βροτήν μαρκυρήν πάραυτα δὲ συνήκησαν δμοῦ δλα τῆς Μόσχας τὰ κωδωνοστάσια. Οἱ κατοικοὶ δλοι ἥσαν ἐπὶ ποδόδες, δ δὲ κρότος τῶν ὀχημάτων ἥσο μεζῶν ἡ ἐν σταθερῷ μεσονήρῳ. Πᾶσα ἡ πόλις ἐφωτισθόλει· εἰς ολα τὰ παρεύρυα ἐφαίνοντο φῶτα, καὶ φανοὶ ἀπειράριθμοι διέτρεχον δλας δόσους. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς μητροπολίτικῆς ἐκκλησίας ἐφωταγωγήθη ἀπὸ τῆς βάσιας ἔως τῆς κορυφῆς· δμοίων καὶ δλων τῶν ἀλλων ἐκκλησιῶν τὰ κωδωνοστάσια. Μολοντὶ δὲ τοσαῦτας τὸν ἀριθμὸν, δλαι ἥσαν πλήρεις λαοῦ. Ἐσπεύσαμεν πρὸς τὴν μητρόπολιν· τὴν εὔρομεν δὲ πλήρη λαοῦ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κρατοῦντων ἀναμμένας δάδας· δτε ἔφθασμεν αἱ θύραι τοῦ καθολικοῦ ἥσαν κεχειρέψαμεν· εἰς δὲ τὴν αὐλὴν ἐφαίνετο Πλάτων δ ἀρχιε-

πισκοπος προπορευομένων φανῶν καὶ σημαιῶν καὶ ἀκολουθοῦντος παντὸς τοῦ κλήρου μὲν σταυροὺς καὶ θυμιατήρια. Περιῆλθον δὲ τρίς τὸν ναὸν ψάλλοντες μεγαλοφύνως καὶ στύλοντες εἰς πλουσίας ἐσθῆτας ἑαστραπτούσας μὲν χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πολύτιμα πετράδια. Ἐπειδὴ δὲ ή χών δὲν εἶχεν ἔτι ἀναλύσει ἐντὸς τοῦ Κρεμλίνου ως εἰς τὰ πέριξ, ή συνοδία ἐπορεύετο ἐπὶ σανίδων ἐστρωμένων κατὰ τοῦ ἐδάφους. Περιελθόντες δὲ καὶ τρίτην φράν τὸν ναὸν, ἐστάθησαν ἐμπρὸς τῆς μεγάλης πύλης κεκλεισμένης ἔτε· ὁ δὲ Ἄρχιερεὺς κρατῶν τὸ θυμιατήριον κατεσκέδασε λιβανωτὸν κατὰ τῶν θυρῶν καὶ πρὸς τοὺς θερεῖς. Αἴφνης αἱ θύραι ἡνεψυχησαν, τὸ δὲ φανὸν τότε θέαμα ὑπερέβανε πάσαν τὴν διὰ λόγου περιγραφῆν. Τὸ διπειρον πλῆθος τοῦ λαοῦ λαμπαδηφοροῦντος ὅλου ἕστησαν ἔνθα καὶ ἔνθα, δὲ Ἄρχιερος διῆλθε μετὰ τοῦ κλήρου πορευόμενος πρὸς τὸν θρόνον. Ἡ λαμπρὰ φωταγωγία τοῦ ναοῦ καὶ πρὸ πάντων ὁ ἐν μέσῳ τῆς ἑκκλησίας κολοσσαῖος πολυέλατος, καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἡ πληθὺς τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ Ἱεροπρεπῆς μουσικὴ καὶ ἡ ὥρα τῆς τελετῆς ἐξέπληγτον τὴν φαντασίαν μας. ‘Ο Ἄρχιερεὺς ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν μέσῳ τῶν ὑμῶν καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων καθεσθεῖς δὲ μικρὸν κατέβη πάλιν καὶ προσέφερε θυμίαμα εἰς τὸν λαὸν πρῶτον, εἴτα δὲ εἰς τοὺς θερεῖς. Ἐπιστρέψαντος δὲ εἰς τὸν θρόνον οἱ θερεῖς ἀνά δύνα ἐποίησαν τὸ αὐτὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Ἄρχιερέως διστις ἡγείρετο καὶ τοὺς ἡὐλόγεις μὲν τὸ ἀναμμένον τρικέριον δὲ λαὸς ἀφ' ἡς στιγμῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν δὲν ἔπαυσε προσκυνῶν καὶ σαυροκοπούμενος. Μετὰ δύνα ώρῶν διαφόρους ἀλλας Ἱερουργίας προῆλθεν δ Ἄρχιερεὺς βαστάζων τὸν τίμιον σταυρὸν, δὲ λαὸς συνέρρευσε νὰ τὸν ἀσπασθῇ συναθύμενος ἀλλεπαλλήλως καὶ συνθιλέμενοι μέχρις ἀσφυξίας. ‘Ἄλλ’ δ Ἄρχιερεὺς ἐπέστρεψε τάχιστα εἰς τὸ διερδόν βῆμα ως θιὰ νὰ λάθῃ τὰ ἄχραντα Μυστήρια· Μετ’ ὀλίγον δ’ ἐφάγη φορῶν διλοπόρφυρον ἐσθῆτα καὶ ἀνέκραξε τρὶς μεγαλοφύνως, Χριστὸς ἀνέστη! Χριστὸς ἀνέστη! Χριστὸς ἀνέστη! Ἐτελείωσε δὲ ἡ ὅλη τελετὴ κατελθόντος τοῦ Ἄρχιερέως ἐκ τοῦ θρόνου καὶ περιελθόντος τὴν ἑκκλησίαν ἐπὶ τῶν γονάτων ἵνα ἀσπασθῇ τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ τὰ ἀλλὰ Ἱερὰ λειψανα τοῦ ναοῦ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ μετάρ. I. K.)

μνασίους ἐξέργειον τοῦ Δ', καὶ χωρὶς νὰ κρίνῃ σᾶξιον νὰ διέλθῃ τοὺς Παρισίους, ἔτρεξε νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς τὸ ἡρεμόν καὶ νεαρὸν ἐκεῖνο Ἱεραπούλουστηρίον τὸ διποτὸν διερράτις διὰ τῶν πυκνοφύλλων δένδρων, μετὰ τὸ χωρίον Βωγιαράδ.

Οὐδὲν, κατ’ αὐτὸν, διεγέλα εἰν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην καθ’ ἣν καὶ ἡ δυστυχία αὐτῆς μειοῦται· πλήρης ζωηρέτητος καὶ ζήλου, κατεφρόνει εἴαυτὸν διὰ τὴν φύσιν τῶν ἐμπαθῶν αὐτοῦ συναισθήσεων ἡγείανθη πρὸς τὰς μυστηριώδεις ἐκείνας ἐκστάσεις, ἔνθα δὲ ιερομύστης καταναλίσκεται ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου, ὅπου καὶ καρδία του αιώνιαν ἐπιτελεῖ πανήγυριν ἐλεγε τὸ δυστυχές παιδίον: «Θέλω νὰ γίνω Παῦλος ἢ Ιερώνυμος, χωρὶς νὰ διέλθω, ως ἐκεῖνος, διὰ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀστερίας.»

Τὸν συνώδευσα πολλάκις εἰς τοὺς ἐν ταῖς δενδροστιχίαις τοῦ περιβόλου τοῦ Ἰουστίου περιπάτους τοῦ προεχωροῦμεν δὲ πρὸς τὸν φραγμὸν τὸν ἐπιβλέποντα τοὺς λειμῶνας τοῦ Σεκουάνα. Τὰ Παρίσια ἐμυκῶντο εἰς τὰ δεξιά μας, ὡς πόλις κυριευθεῖσα ἐξ ἐφόδου δ ποταμὸς ἐφευγε, συνεπάγων τῶν πτωμάτων καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν τοὺς θησαυρούς· Ο Χαϊλότος ἀνέβενεν εἰς Παίσι, ἐντὸς τοῦ βιομηχανικοῦ νέφους τοῦ σιφωνος. Πάντα ταῦτα ἦσαν λυπηρά.

‘Ο Ἄδριανὸς μ’ ἐλέγειν: οἱ Παρίσιοι αὐτοὶ τοὺς διποτούς βλέπομεν, εἴναι τοῦ κόσμου εἰκών· δ κόσμος μᾶς ἀποκρύπτει τὰς πληγάς του, τὰ ἀλγη του, τὰς ἀγωνίας του, ὅπως μᾶς ἐπιδείξῃ πᾶν διπάροχει ἐν ἑκατῷ γαλήνιον καὶ ἐράτμιον. Οὕτως, ἡ μητρόπολις αὐτη μᾶς ὑποκρύπτει τὰς οἰκίας της, τὰ μέγαρά της, τὰς λεωφόρους της· δὲν βλέπομεν εἰμὴ τὰ κωδωνοστάσια της, καὶ τοὺς ἀγίους δόμους της· Ἐπιθυμεῖς νὰ ἐνοιήσῃς τὴν πανουργίαν τῆς ἐγκληματικῆς πόλεως· εἰσελθε, θέλεις εῦρει ὑπὸ τοὺς πόδας σου τόσην ἵλιον καὶ βόρεορον, ὥστε δὲν θέλεις λάβει εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσῃς πρὸς τὰ ἄνω, καὶ σκεφθῆς περὶ Θεοῦ.

Εἶγεν ἐν τῇ καρδίᾳ του πολλοὺς τοιούτους στοχασμούς, τοὺς διποτούς ἐλέγειν εἰς τοὺς φίλους του, κατὰ τὰς ὥρας τῆς φιλικῆς διαχύσεως, μετὰ τὸν ἐπεριόν, πρὸ τοῦ μελαγχολικοῦ τῆς μάνδρας γαοῦ, διε τὸ ἀτμὸς τοῦ τελευταῖον κόκκου τοῦ λιβανωτοῦ διέβαινε μετὰ τῆς αὔρας ὑπὸ τὸ δένδρο, καὶ διε τὸ pange lingua, ἀντίχει εἰσέπι εἰς τὰ ὄντα μας· ἑκαστία καὶ σεμνὴ μελωδία, ἥπις μᾶς μετέβαλλεν εἰς γέροντας, καθίστα τὰ βήματά μας κοῦφα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μᾶς συνεβούλευε τὸ εὖ πράττειν.

Μίαν ἡμέραν δ ἡγούμενος προσεκάλεσε τὸν νέον Ἄδριανὸν, καὶ τῷ εἶπε: Ἐπικαλέσθητι τὸ Πνεύμα τὸ ἄγιον· θὰ χειροτονηθῆς ὑποδιάκονος εἰς τὴν προσεχῆ γειροτονίαν, μετὰ ἔνα μῆνα.

‘Ο Ἄδριανὸς ἐσχίρησεν ἀπὸ χαράν ἐμελλε νὰ θραυσῃ τὸν τελευταῖον σύνδεσμον διστις τὸν συνέδεσε μετὰ τοῦ κόσμου, καὶ προφέρει φρικτοὺς δρόκους τοὺς διποτούς δὲν δύναται νὰ παραβῇ χωρὶς νὰ συνταχθῇ τῷ σατανᾷ. Ἀποστραφεῖ δὲ πρὸς Παρισίους εἶπε:

Ο ΕΡΩΤΕΥΜΕΝΟΣ ΙΕΡΟΣΠΟΥΓΑΣΤΗΣ.